

A Xunta Municipal de Asociados

ALFREDO ERAS MARTINEZ

JOSE Mª VEIGA FERREIRA

1. INTRODUCCION

Desde que nos atopamos coas series documentais producidas pola Xunta Municipal de Asociados, pensamos que o seu lugar no cadro de clasificación estaba dentro dunha sección da área económica. Nembargantes, a comparación con cadros doutros arquivos, mostrábons solucións diferentes, ó situar con preferencia este órgano na sección Goberno. Diante disto, consideramos necesario efectuar unha incursión no mellor coñecemento da X.M.A., para así poder decidir nas mellores condicións de información.

2. CRONOLOXIA

A maior parte das series producidas pola X.M.A. de diversos arquivos consultados comencan na década de 1870, preferentemente entre 1870 e 1872, o cal lévanos a pensar que a súa orixe está na Lei de 20-VIII-1870, sobre organización e atribucións dos concellos. E posible, nembargantes, que esta orixe haxa que retrasa-la, debido a que atopamos algunhas excepcións, sen poder comprobar se conteñen ou non algún tipo de erro. Ocorre isto nos arquivos sevillanos (1) de: Cantillana (1869), Almadén de la Plata(1868) e incluso Puebla del Río (1857), ...

Cara ó presente, a data límite acostuma estar entre 1920 e 1924, aínda que hai casos (tamén comparando con arquivos sevillanos) en que parece chegar a 1927 (Mairena de Alcor) e incluso a 1929 (Tocina). Moi excepcionalmente, e polo tanto extrañanos, son xa as datas de 1949 (Puebla del Río) ou 1964 (Umbrete).

En Betanzos, ó nivel actual da organización, a documentación producida directamente pola Xunta Municipal de Asociados abarca de 1882 a 1924.

3. FUNDAMENTOS

A "Ley de ayuntamientos" de 2-X-1877, herdeira da de 1870 di no seu art. 29: *En todo término habrá un Ayuntamiento y una Junta municipal*. As veces denomínase ou califícase como "Asamblea", xa sexa na Ley ou xa nos documentos, e así a atopamos en Betanzos no libro de actas da "Asamblea o Junta Municipal de Asociados" do ano 1882.

Tomando como base o art. 50 da Lei de 20-VIII-1870, a R.O. 11-V-1872 determina que as X.M.A. non son persoas xurídicas e, polo tanto, non poden apelar nin elevar recursos de alzada diante da Comisión Provincial ou da Deputación. Só poden efectuar reclamacións ós acordos destes organismos. De tódolos xeitos, a súa indefensión non debe ser tanta cando o 24-I-1916 a Xunta Municipal de Asociados de Betanzos acor-

(1) HEREDIA HERRERA, Antonia. *Colección "Archivos Municipales Sevillanos"*. Diputación Provincial de Sevilla, números 1-13, 1983-1988.

dou realizar un recurso de alzada diante do ministro da Gobernación, por estar en desacordo coa resolución do Gobernador Civil, quen declarara ilegal o imposto de "transportes y arrastres de carros".

4. COMPOSICION

Dos artigos 32, 64, 65 e 66 da "Ley de ayuntamientos" de 20-X-1877 dedúcese que a X.M.A. estará composta por: 1) tódolos concelleiros que debe te-lo Concello, e 2) un número de vocais *asociados* igual ó de concelleiros, designados entre os contribuintes do distrito (2).

Nas actas da X.M.A. de Betanzos, seguindo esta mesma liña, atopamos o 10-IX-1909 que: *la Junta Municipal de este término debe de componerse de los 16 concejales de que consta el Ayuntamiento y de igual número de vocales asociados.*

5. FUNCIONS

O art. 31 da Lei de 1877 di textualmente: *la formación de los presupuestos corresponde a los Ayuntamientos, y su aprobación á las Juntas Municipales (3). También pertenece a estas el establecimiento y creación de arbitrios en el tiempo y forma que esta ley ordena.*

5.1. Formación e aprobación dos presupostos

Coñecer esencialmente o complexo proceso da formación e aprobación dos presupostos é interesante para poder entender mellor a xénese de diversas series documentais na época de funcionamento da X.M.A. E así como a través da mesma Lei de 1877 se poden sinalar as distintas etapas dese proceso:

1ª) A X.M.A. debe reunirse na primeira quincena de febreiro para "revisar y censurar las cuentas del año económico anterior".

A aprobación das contas do exercicio anterior realízanse en Betanzos non ano a ano, senon por bloques de anos, e tampouco se efectúa na época que determinaba esta Lei, senon máis tarde. Así, por exemplo, o 19-V-1884 aprobáronse as contas que ían de 1875 a 1879, inclusive; o 5-VI-1884 as de 1879-1883, etc. No s.XX detectámola mesma práctica: o 24-VII-1905 apróbanse as contas de 1896-1901; o 10-IX-1909 as de 1903-1905, ... Cabe significar tamén que a X.M.A. aproba as "cuentas de caudales" do Concello e as dos "fondos carcelarios" (en Betanzos existía e existe unha cárcere de partido xudicial) tal como vemos o 30-VI-1884 en que se aproban as de 1879-1882.

2ª) A primeira elaboración do novo presuposto é realizada polo "contador" e/ou o "concejal interventor", quenes poden ser auxiliados polo "secretario" e demais "dependientes" do Concello. E así, previa censura do "síndico", sométese ó Concello.

3ª) Fixado o presuposto polo Concello, pásase, co dictamen do síndico e de-

(2) O goberno interior de cada término municipal era encomendado a un Concello, formado por concelleiros, os cales dividíanse en tres categorías: alcaldes, tenentes e rexidores, e o Concello era elixido polos residentes de ese término con dereito electoral. O censo de poboación determinaba o nº de concellais que correspondía a cada municipio e dentro deles o de alcaldes, tenentes e rexidores. O nº de alcaldes e tenentes determinaba á súa vez o de distritos en que se dividía o municipio.

(3) A X.M.A. aproba tanto os presupostos ordinarios como os extraordinarios.

mais documentos xustificativos, á X.M.A., a cal efectuará a súa "revisión y censura". A X.M.A. reunirse "en el primer día útil del segundo trimestre del año económico" no Concello, baixo a presidencia do Alcalde e con asistencia do secretario, para nomear do seu seo unha Comisión, que deberá emitir un dictame do presuposto nun prazo de 15 días.

4ª) As sesións que a X.M.A. adique á discusión do dictamen son presididas por un vocal que ela elixe.

5ª) Examinadas e discutída-las contas, a X.M.A. reúne e vota por maioría absoluta o seu dictame definitivo, o cal deberá ir suscrito por tódolos concurrentes, sexa cal sexa a súa opinión particular, aínda que pode recollese o seu voto escrito, que se unirá ó expediente.

Das funcións presupostarias da X.M.A. derívanse aspectos non sospeitados a priori. Polo que comprobamos a través dos libros de actas da X.M.A. de Betanzos, intervén de forma directa naquelas cuestións que teñen unha especial incidencia na economía municipal. Así, vémo-la súa presenza en: 1) obras públicas, 2) patrimonio; 3) persoal; ...

Obras públicas:

"... convocada la Junta ... con el único y exclusivo objeto de aprobar o no las condiciones en que se fijaron y aprobaron por el Ayuntamiento las épocas en que se han de hacer los pagos y las cantidades que se han de satisfacer por las obras de construcción del matadero municipal ..." (13-VIII-1904).

Aprobación das condicións económicas para a subasta das obras do "embaldosado" no ensanche da Porta da Vila (24-VII-1905 e 26-II-1909).

Aprobación das "condiciones facultativas y económicas" para a subasta das obras de reparación da Ponte de Cachiñas (24-VII-1905).

Aprobación das condicións económicas para a subasta de "obras de cerramiento de los terrenos adquiridos para un cementerio civil y ampliación del católico" (24-VIII-1816).

Xestión de subvencións e anticipos de fondos por parte do Estado para a construción de camiños veciñais, amparándose na R.O. de 21-VI-1918 (27-VIII-1918).

Patrimonio

Aprobación das condicións de pago para a adquisición dunha finca no cementerio (31-XII-1909).

Aprobación das condicións en que ía efectuarse o concurso de arrendamento do Teatro Alfonsetti (20-II-1923).

Persoal

Discusión sobre os soldos dos empregados municipais, posto que según alguén di: "... son escesivos y que por tanto pedirá a la Junta se sirviese hacer de ellos algunas rebajas ..." (5-VI-1884).

"Elección de un médico facultativo titular" (13-I-1900).

Nomeamento de dous médicos facultativos (17-VIII-1907).

Provisión dunha praza de veterinario (10-VII-1911).

Nomeamento dun médico titular (23-IV-1912).

5.2. Establecemento e formación de arbitrios

E esta unha función da X.M.A. que probablemente se podería inscribir noutra máis ampla, cal é a de procurar fondos para cubri-las necesidades presupostarias do Concello.

A través dos seus libros de actas vemos en Betanzos que este fin xeral cumpreo, sobre todo, mediante o establecemento e formación de consumos, pero tamén se detectan xestións diante do Estado con obxecto de obter subvencións para determinadas obras públicas como xa vimos; ou atopamos que é esta X.M.A. a que leva co Estado as cuestións de crédito e débitos, existentes entre o mesmo e o Concello (26-VIII-1917).

O "Reglamento de Consumos" de 11-X-1898 será o marco xurídico a que se referirá reiteradamente a X.M.A. de Betanzos para o establecemento de impostos municipais sobre comestibles e outros xéneros (consumos). O dereito que o Concello ten a realizar estas imposicións para obter fondos que logo se destinarán a gastos públicos, é o que se denomina arbitrio. Daí que independentemente do nome concreto con que poida denominarse un destes impostos, en xeral tenden a coñecerse como arbitrios.

A X.M.A. é, polo tanto, a encargada de facer efectivo este encabezamento de consumos e os seus recargos (...7-VII-1888, 18-IX-1911, ...); de determinar a forma en que se administrará (2-XII-1911), xa sexa vendendo o servizo do "encabezado de consumos" (8-VIII-1902), ou xa realizando o mesmo por persoal municipal (23-X-1912); de efectuar as rectificacións paulatinas do imposto; de resolve-las reclamacións ou xuícios de agravios, etc.

7. A XUNTA MUNICIPAL DE ASOCIADOS E O CADRO DE CLASIFICACION

Das funcións da Xunta Municipal de Asociados derívase con toda claridade que a súa área de actuación é a económica. E isto é así aínda cando poida parecer, ás veces, que as súas competencias son de tipo xeral polo feito de rozar múltiples funcións ou áreas de actividade (obras públicas, patrimonio, persoal, etc.). Porque nestes casos o seu punto de mira está (de maneira habitual) no que costa tal ou cal cousa e no que iso pode afectar ó presuposto.

En consecuencia, creemos que este órgano e as súas series, polo menos as máis directas (4), deben integrarse como subsección dentro da sección FACENDA do Arquivo Municipal, denominación que aceptamos, logo do acordo a que neste senso se chegou pola maior parte dos arquiveiros municipais do Estado o 7-X-1988 en San Sebastián de los Reyes (Madrid). E máis, a Xunta Municipal de Asociados, ó se-lo epicentro no que conflúen as rendas e exaccións xunto coa contabilidade presupostaria e de depositaría ou tesourería, determina que na área económica non deba haber ningunha outra sección.

.....

(4) En Betanzos illámo-las series:

-Libros de actas da Xunta Municipal de Asociados..... 1882-1924

-Expts. de constitución da Xunta Municipal de Asociados 1909-1917